

POSTANOWIENIE

Dnia 22 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Maciej Pacuda

SSN Krzysztof Staryk

w sprawie z powództwa Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w K.
przeciwko W. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 marca 2016 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w K.

z dnia 4 grudnia 2014 r., sygn. akt V Pa [...],

1) odrzuca skargę kasacyjną;

**2) zasądza od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa-
Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 1800 (jeden tysiąc
osiemset) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w
postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Skarb Państwa – Dyrektor Aresztu Śledczego w K. domagał się zasądzenia od pozwanego W. K. kwoty 17.883 zł z ustawowymi odsetkami tytułem podatku dochodowego, jaki zapłacił za pozwanego w związku z przydzieleniem mu w trakcie służby lokalu mieszkalnego stanowiącego kwaterę tymczasową.

Sąd Rejonowy w K. wyrokiem z dnia 7 marca 2014 r. oddalił powództwo, po ustaleniu następującego stanu faktycznego.

Pozwany został mianowany na stanowisko zastępcy dyrektora Aresztu Śledczego w K. z dniem 1 maja 2004 r. Stanowisko to zajmował do dnia 21 lutego 2009 r., tj. do czasu przejścia na emeryturę. Decyzją dyrektora Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w K. z dnia 3 stycznia 2005 r. przydzielono pozwanemu lokal mieszkalny stanowiący kwaterę tymczasową pozostającą w dyspozycji Aresztu Śledczego w K. Lokal ten był wynajmowany przez powoda, który z tego tytułu płacił stały czynsz jego właścicielowi w kwocie 1.000 zł miesięcznie. W latach 2005-2008 nie uiszczano zaliczek na podatek dochodowy od przychodu pozwanego będącego opłatą za wynajmowanie lokalu. W dniu 21 lutego 2011 r. powód otrzymał ostateczną indywidualną interpretację wydaną przez dyrektora Izby Skarbowej w K., działającego w imieniu Ministra Finansów, z której wynikało, że wartość świadczeń z tytułu zakwaterowania funkcjonariusza Służby Więziennej w kwaterze prywatnej wynajętej na wolnym rynku stanowi dla niego przychód w rozumieniu art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2012 r., poz. 361 ze zm.). Przychód ten korzysta nadto ze zwolnienia określonego w art. 21 ust. 1 pkt 19 tej ustawy, a więc nie podlega opodatkowaniu do kwoty 500 zł. Przelewami z dnia 20 grudnia 2011 r. powód uiścił na rzecz [...] Urzędu Skarbowego w K. łącznie kwotę 12.265 zł tytułem zaliczek na podatek dochodowy pozwanego za lata 2007-2008 w związku z podwyższeniem przychodu i dochodu do opodatkowania z tytułu przedmiotowego zakwaterowania, a w dniu 24 stycznia 2012 r. łącznie kwotę 5.618 zł tytułem odsetek za opóźnienie w uiszczeniu tych zaliczek.

Sąd pierwszej instancji przyjął, że podstawę prawną dochodzonego roszczenia stanowi art. 405 k.c. w związku z art. 300 k.p., uznając za skuteczny podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczenia. Jako podstawę przedawnienia wskazał art. 118 k.c. w związku z art. 300 k.p., określając daty wymagalności roszczenia na każdy dziesiąty dzień miesiąca następującego po miesiącu, za który przysługiwało wynagrodzenie za pracę i w którym powód powinien pobierać zaliczkę na podatek dochodowy.

Sąd Okręgowy w K., rozpoznając sprawę na skutek apelacji powoda, wyrokiem z dnia 4 grudnia 2014 r. zmienił zaskarżony wyrok i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 12.265 zł z ustawowymi odsetkami od 28 listopada 2012 r. do dnia zapłaty, oddalając apelację w pozostałym zakresie.

Sąd odwoławczy zaakceptował ustalony w sprawie stan faktyczny, uznając za prawidłowe również stanowisko Sądu pierwszej instancji, że zapłata przez płatnika podatku dochodowego, który obciążał podatnika tego podatku, oznacza stan bezpodstawnego wzbogacenia podatnika kosztem majątku płatnika i uzasadnia roszczenie o zwrot zapłaconej kwoty podatku na podstawie art. 405 i nast. k.c. W ocenie tego Sądu, nie ma przy tym istotnego znaczenia to, że zgodnie z art. 26a ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r, poz. 613 ze zm.), za niepobranie zaliczek na podatek odpowiada wyłącznie płatnik. Przez zapłatę podatku doszło bowiem do wygaśnięcia zobowiązania podatkowego pozwanego, co jest równoznaczne z osiągnięciem przez niego bez podstawy prawnej korzyści majątkowej kosztem majątku powoda.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, Sąd Rejonowy dokonał jednak błędnej oceny prawnej co do terminu wymagalności i okresu przedawnienia tego roszczenia. Stan bezpodstawnego wzbogacenia pozwanego pojawił się bowiem dopiero z chwilą zapłaty przez powoda (płatnika) podatku w interesie pozwanego jako podatnika, nie zaś z chwilą, w jakiej powód jako płatnik miał obowiązek pobrania i odprowadzenia zaliczek na podatek dochodowy. Przyjąć zatem należało, że roszczenie stało się wymagalne najwcześniej z chwilą zapłaty podatku przez powoda jako płatnika, co miało miejsce w dniu 20 grudnia 2011 r. Jednocześnie zastosowanie ma art. 118 k.c. przewidujący 10-letni termin przedawnienia, wobec czego nie było podstaw do przyjęcia przedawnienia roszczenia, skoro pozew został wniesiony w dniu 8 listopada 2012 r.

Powództwo o zasądzenie kwoty zapłaconego podatku, tj. 12.265 zł, podlegało zatem uwzględnieniu. Nie było jednak podstaw do zasądzenia od pozwanego kwoty 5.618 zł z tytułu odsetek, jakie powód zapłacił na rzecz Urzędu Skarbowego. W myśl art. 26a Ordynacji podatkowej, obowiązek odprowadzania zaliczek spoczywał wyłącznie na powodzie jako płatniku. Skutki opóźnienia w tym

zakresie nie mogą zatem obciążać pozwanego jako podatnika. Nie można więc przyjąć bezpodstawnego wzbogacenia pozwanego kosztem majątku powoda.

Pozwany wywiódł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego, zarzucając naruszenie:

1. art. 405 k.c. w związku z art. 26a § 1 oraz art. 30 § 1 Ordynacji podatkowej, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie;
2. art. 411 pkt 2 k.c. w związku z art. 92 ust. 4 ustawy z dnia 26 kwietnia 1996 r. o Służbie Więziennej, przez ich błędną wykładnię;
3. art. 405 k.c. w związku z art. 14b § 1 i 6 Ordynacji podatkowej, przez ich błędną wykładnię;
4. art. 120 § 1 k.c. w związku z art. 118 k.c., przez ich błędną wykładnię;
5. art. 325 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i w związku z art. 460 § 1 k.p.c., przez wskazanie jako powoda podmiotu nieposiadającego zdolności procesowej w postępowaniu;
6. art. 386 § 2 k.p.c., przez nieuwzględnienie z urzędu nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji z uwagi na traktowanie jako powoda nieposiadającego zdolności procesowej Aresztu Śledczego w K..

Opierając skargę na takich podstawach, pozwany wniósł o uchylenie wyroków Sądów obu instancji, zniesienie postępowania przed tymi Sądami i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji powoda w całości oraz zasądzenie od powoda kosztów procesu.

Skarb Państwa – Dyrektor Aresztu Śledczego w K., zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, wniósł o odrzucenie skargi kasacyjnej, ewentualnie o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, względnie o jej oddalenie oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 1 k.p.c., sprawami cywilnymi są sprawy ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz inne sprawy, do których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych. Stosunki z zakresu prawa cywilnego, o których mowa w art. 1 k.p.c., pokrywają się z pojęciem „stosunków cywilnoprawnych” w rozumieniu art. 1 k.c. Powstanie stosunku cywilnoprawnego zależne jest od istnienia stanu faktycznego, z którym dyspozycja normy prawa cywilnego łączy wspomniany skutek. Według jednolitych poglądów judykatury, stosunek służbowy funkcjonariusza Służby Więziennej jest stosunkiem o charakterze administracyjnoprawnym. Sprawy o roszczenia dotyczące tego stosunku służbowego nie są zatem sprawami ze stosunków z zakresu wymienionych w art. 1 k.p.c. dziedzin prawa, wobec czego nie mają charakteru spraw cywilnych w tym rozumieniu. Wolą ustawodawcy niektóre z nich przekazane zostały jednak do właściwości sądu pracy. Zgodnie z art. 220 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 1415 ze zm.), spory o roszczenia ze stosunku służbowego funkcjonariuszy w sprawach niewymienionych w art. 218 ust. 1 i art. 219 ust. 1 i 2 (podlegających trybowi administracyjnoprawnemu) rozpatruje sąd właściwy w sprawach z zakresu prawa pracy.

Skoro spory o roszczenia ze stosunku służbowego funkcjonariuszy w powyższym zakresie zostały przekazane do rozpoznania przez sądy pracy, to są one niewątpliwie sprawami cywilnymi w rozumieniu art. 1 k.p.c., jako „inne sprawy, do których przepisy Kodeksu postępowania cywilnego stosuje się z mocy ustaw szczególnych”. W tej sytuacji należy uznać, że z art. 220 ustawy o Służbie Więziennej wynika wola ustawodawcy zastosowania do rozważanych sporów przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy. W przeciwnym razie niezrozumiałe byłoby przekazanie tych spraw do rozpoznania przez sądy pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2015 r., III PK 7/15, LEX nr 1816597, uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2013 r., III PZP 4/13, OSNP 2014 nr 1, poz. 1, czy też dotyczący spraw w przedmiocie odpowiedzialności majątkowej żołnierzy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2009 r., I PK 226/08, OSNP 2011 nr 3-4, poz. 33).

Rozważenia w pierwszej kolejności wymagało więc to, czy niniejsza sprawa ma charakter sprawy ze stosunku służbowego funkcjonariusza w rozumieniu art. 220 ustawy o Służbie Więziennej, czy też jest sprawą cywilną w ścisłym znaczeniu, tj. sprawą ze stosunków prawa cywilnego, biorąc pod uwagę rodzaj zgłoszonego roszczenia. Kwestia ta ma zasadnicze znaczenie, ponieważ w niniejszej sprawie wartość przedmiotu zaskarżenia wynosi 12.265 zł., podczas gdy w sprawach cywilnych w ścisłym znaczeniu skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych (art. 398² § 1 k.p.c.).

W ocenie Sądu Najwyższego rozpoznawana sprawa nie należy do spraw ze stosunku służbowego funkcjonariusza. Do spraw ze stosunku służbowego można bowiem zaliczyć jedynie sprawy o roszczenia mające swoje źródło w stosunku służbowym (por. np. odnoszący się do wyjaśnienia pojęcia „sprawy ze stosunku pracy” wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2012 r., I PK 88/1, LEX nr 1129308 i powołane tam wcześniejsze orzecznictwo). Niniejsza sprawa nie jest sprawą, w której materialnoprawną podstawą roszczenia jest stosunek służbowy, skoro podstawą i przyczyną tego zobowiązania było bezpodstawne wzbogacenie pozwanego wskutek zapłacenia za niego przez powoda podatku dochodowego. Możliwe jest zatem jedynie kwalifikowanie tego rodzaju sprawy do spraw o roszczenia związane ze stosunkiem służbowym, tj. takich, które nie wynikają z bezpośredniej realizacji praw i obowiązków tworzonych przez stosunek służbowy, ale z innych powiązań, które są warunkowane i uzależnione od istnienia - jako pierwotnego źródła – stosunku służbowego (por. np. wyjaśniający pojęcie „sprawy związanej ze stosunkiem pracy” wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2010 r., I CSK 111/10, LEX nr 1001270 i powołane tam wcześniejsze orzecznictwo).

Nie budzi wątpliwości, że art. 220 ustawy o Służbie Więziennej na drogę postępowania przed sądem właściwym w sprawach z zakresu prawa pracy (i we właściwej dla tego sądu procedurze) odsyła wyłącznie sprawy o roszczenia ze stosunku służbowego. Przepis ten jako stanowiący wyjątek od zasady, że w postępowaniu odrębnym rozpoznawane są sprawy z zakresu prawa pracy (art. 459 k.p.c.) musi być wykładany ściśle. Nie ma więc możliwości objęcia tym przepisem spraw, w których podstawa prawna roszczenia wynika nie z bezpośredniej realizacji

praw i obowiązków ze stosunku służbowego, lecz z innych powiązań łączących się z tym stosunkiem.

Niniejsza sprawa jest niewątpliwie sprawą cywilną w znaczeniu materialnym, bowiem wynika ze stosunków z zakresu prawa cywilnego (bezpodstawne wzbogacenie – art. 405 i nast. k.c.). Roszczenia powoda mają charakter roszczeń cywilnoprawnych w ścisłym znaczeniu. W tym stanie rzeczy rozpoznawana sprawa jest sprawą o prawa majątkowe wynikające ze stosunków z zakresu prawa cywilnego w rozumieniu art. 1 k.p.c., w której skarga kasacyjna jest niedopuszczalna, jeśli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych. Sprawa ta powinna zostać przekazana do wydziału cywilnego do rozpoznania w postępowaniu „zwykłym” lub rozpoznana przez sąd pracy z wyłączeniem przepisów o postępowaniu odrębnym w sprawach z zakresu prawa pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 2009 r., II PK 25/09 i powołane tam orzecznictwo; por. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2009 r., II PZP 5/09, LEX nr 518051). Należy przy tym uznać, że rozpoznanie w drugiej instancji przez sąd pracy i na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy sprawy o prawa majątkowe wynikające ze stosunków z zakresu prawa cywilnego (sprawy cywilnej w ścisłym znaczeniu) nie daje podstaw jej procesowej kwalifikacji w postępowaniu kasacyjnym jako sprawy z zakresu prawa pracy.

Przepis art. 398² § 1 k.p.c., ustanawiający ograniczenia dopuszczalności skargi kasacyjnej ze względu na wartość przedmiotu zaskarżenia, nie pozwala sądowi na odstępstwa od tych ograniczeń, poza zakresem dokładnie wskazanym w jego zdaniu drugim. Wobec tego należy uznać, że skarga kasacyjna w sprawie o prawa majątkowe wynikające ze stosunków z zakresu prawa cywilnego (sprawa cywilna w ścisłym znaczeniu), rozpoznanej w pierwszej i drugiej instancji przez sądy pracy na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy, jest niedopuszczalna, jeśli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych (art. 398² § 1 k.p.c.).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398⁶ § 3 w związku z art. 398² § 1 k.p.c. oraz art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1

k.p.c. i w związku z art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1150 ze zm.).

I.n